ΕΤΟΣ Δ΄. Ἐν Ἡρακλείῳ Κρήτης τῇ 25 Μαΐου 1914 ΑΡΙΘ. 179.

ΠΟΙΜΗΝ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΚΗΡΥΓΜΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ ΤΗΣ ΕΝ ΚΡΗΤΗι ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΔΑΠΑΝΗι ΤΩΝ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑΚΩΝ ΤΑΜΕΙΩΝ ΚΡΗΤΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Η ΚΥΡΙΑΚΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

ΟΜΙΛΙΑ ΙΑ΄.

ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΑΙΤΗΜΑ

«***Ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά Σου***»

Εἰς τὴν προηγουμένην ὁμιλίαν κατεδείξαμεν ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ὀφείλομεν νὰ δοξάζωμεν, διότι ὁ Θεὸς εἶναι ὁ Πλάστης, ὁ Κυβερνήτης καὶ Πατὴρ ἡμῶν. Ἀλλὰ τὸν Θεὸν ὀφείλομεν πρὸς τούτοις νὰ δοξάζωμεν διότι εἶναι καὶ ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, διότι καὶ ἔσωσεν ἡμᾶς διὰ τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον εἶχε πλάση ἀθῶον καὶ ἀθάνατον. Ὁ νοῦς αὐτοῦ ἦτο καθαρὸς καὶ διέβλεπε τὸ ἀγαθὸν ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ καθαρότητι, τὸ ὁποῖον ἠδύνατο καὶ νὰ κατορθώσῃ σχεδὸν χωρὶς κόπον. Αἱ κλίσεις τῆς καρδίας αὐτοῦ ἐπίσης ἦσαν ἁγναὶ καὶ εὐθεῖαι. Ἦτο δὲ προωρισμένος, ἀφ᾽ οὗ θὰ παρέμενεν ὀλίγον χρόνον ἐπὶ τῆς γῆς, νὰ ἑνωθῇ μετὰ τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ, χωρὶς ἐννοεῖται, νὰ διέλθῃ διὰ τοῦ θανάτου, ὅπως ἀπολαύσῃ τὴν αἰώνιον αὐτοῦ μακαριότητα.

Ὁ ἄνθρωπος ὅμως πίπτει, παρακούει εἰς τὸν Θεόν, καὶ ἀμέσως ἀπογυμνοῦται τῆς ἑαυτοῦ ἀθωότητος καὶ πάντων τῶν παρακολουθούντων αὐτὴν ἀγαθῶν· ὁ νοῦς αὐτοῦ σκοτίζεται· ἡ καρδία αὐτοῦ ἐξαχρειοῦται πρὸς τὰ κτίσματα καὶ τὴν ἁμαρτίαν αἰσθανομένη τοὐντεῦθεν κλίσιν καὶ ἀγά-

πην. Καταδικασθεὶς εἰς θάνατον καὶ εἰς πάσας τὰς θλίψεις καὶ τὰς ἀλγηδόνας τῆς ζωῆς ἐξορίζεται διὰ παντὸς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ αὐτὸς καὶ ὅλοι ἀνεξαιρέτως οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ.

Ὁ Ἀδάμ, ἡ ἐκπεσοῦσα αὕτη μεγαλειότης, ὁ μέγας οὗτος ἔνοχος ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, οὐδὲν ἕτερον ζητεῖ ἤδη, εἰμὴ νὰ κρυβῇ· περιῆλθεν εἰς ἀπελπιστικὴν κατάστασιν· ἡ τεταραγμένη αὐτοῦ διάνοια ἀδυνατεῖ νὰ διΐδῃ ἀκτῖνα τινα τῆς παρηγόρου ἐλπίδος. Ὁ ἄνθρωπος ἐνὶ λόγῳ εἶναι τελείως χαμένος.

Ἡ γῆ, τὸ ἐνδιαίτημα τοῦ ἀνθρώπου, μολύνεται ἐπίσης ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν τοῦ ἑαυτῆς κυρίου καὶ βασιλέως. Ὁ θάνατος ἐξαπλοῖ καὶ ἐπὶ ταύτης τὰς μαύρας καὶ ἀπαισίας αὐτοῦ πτέρυγας. Ὅλα τὰ δεινὰ λυμαίνονται ἀπὸ τοῦδε τὴν γῆν.

Ὁ Οὐρανὸς εἶδε τὴν συμφορὰν τῆς γῆς· εἶδεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος, τὸ τέκνον τοῦ Θεοῦ, τὸ κατ' εἰκόνα αὐτοῦ πλασθέν, τὸ ἀριστοτέχνημα τῶν χειρῶν αὐτοῦ, τὸ προωρισμένον διὰ τὴν ἐν οὐρανοῖς μακαριότητα, ἔπεσεν, ὅτι ἀδυνατεῖ νὰ ἐγερθῇ ἐκ τῆς πτώσεως αὐτοῦ ἀφ' ἑαυτοῦ, ὅτι πᾶσα περὶ τούτου ἐλπὶς εἶχεν ἀπολεσθῇ καὶ ὅτι ἑπομένως ἦτο διὰ παντὸς πλέον κεχωρισμένος ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

Ὁ Θεὸς μεθ' ὅλα ταῦτα ἀγαπᾷ τὸ πλάσμα αὐτοῦ· δὲν θέλει τὴν ἀπώλειαν τοῦ ἀριστουργήματος τῶν ἑαυτοῦ χειρῶν. Ὅπως ἠδυνήθη ἐν τῇ παντοδυναμίᾳ αὐτοῦ νὰ πλάσῃ τὸν ἄνθρωπον ἐκ τοῦ μηδενός, οὕτω δύναται καὶ νὰ ἐξαγοράσῃ αὐτόν. Τὸ ὡς ἀδύνατον παρουσιαζόμενον εἶναι δυνατὸν παρὰ τῷ Θεῷ. Ὁ προσβληθεὶς ἀληθῶς εἶναι ὁ Θεὸς αὐτός, ἡ δικαιοσύνη δ' αὐτοῦ εἶναι ἡ περιϋβρισθεῖσα καὶ ἑπομένως τὴν ἐπανόρθωσιν τῆς πρὸς τὴν Θεότητα ὕβρεως ἀδυνατεῖ νὰ κατορθώσῃ ὁ πεπερασμένος ἄνθρωπος, τοῦ ὁποίου διὰ τοῦτο ἡ ἀπώλεια εἶναι βεβαία.

Καὶ τῷ ὄντι ἡ ἀπώλεια τοῦ ἀνθρώπου θὰ ἦτο βεβαία, ἐὰν ἔλειπον οἱ ἀκένωτοι θησαυροὶ τοῦ Θείου ἐλέους καὶ τῆς ἀφάτου φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον. Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, τὸ ἀπαύγασμα τῆς δόξης αὐτοῦ, ὁ μονογενὴς αὐτοῦ Υἱὸς μέλλει νὰ γίνῃ ὁ Σωτὴρ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Ὁ Θεὸς λοιπὸν δίδει εἰς ἡμᾶς Σωτῆρα τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱόν. Ὁ Υἱὸς κατέρχεται ἐκ τῶν οὐρανῶν ἵνα σώσῃ ἡμᾶς. «*Τί ἀνταποδώσωμεν » ἡμεῖς τῷ Κυρίῳ περὶ πάντων, ὧν ἐποίησεν ἡμῖν;*» Τίνα δοξολογίαν εἶναι δίκαιον ἵνα προσενέγκωμεν αὐτῷ; Ἰδοὺ αὕτη. «*Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν » τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά Σου*».

Ἡ ἀπολύτρωσις ἔχει ἀποφασισθῇ ἐν τῷ οὐρανῷ. Ἀλλ' ἂς ἐπανέλθωμεν εἰς τὸν Ἀδὰμ τὸν πεπτωκότα καὶ κρυπτόμενον ἤδη ἐν τῷ Παραδείσῳ. Φωνὴ τρομερὰ ἀντηχεῖ, ἡ φωνὴ τοῦ Θεοῦ λέγουσα «*Ἀδάμ, ποῦ » εἶ;*» Ὁ ἔνοχος τρέμων μόλις τολμᾷ νὰ δώσῃ τὴν ἑπομένην ἀπάντησιν· «*τῆς φωνῆς σου ἤκουσα καὶ ἐκρύβην*». Ἀλλ' ὁ Κύριος λέγει εἰς αὐτόν. Ἐκρύβης διότι εἶσαι ἔνοχος, διότι παρέβης τὴν ἐντολήν μου, διότι ἡμάρτησες. Διὰ τὴν ἀπιστίαν σου καὶ παρακοήν σου ταύτην θανάτῳ ἀποθανεῖ σὺ καὶ οἱ ἀπόγονοί σου· τὸν ἄρτον σου θὰ κερδίζῃς ἐν ἱδρῶτι τοῦ προσώπου σου καὶ ἡ ζωή σου θὰ εἶναι πλήρης δυστυχιῶν, συμφορῶν καὶ θλίψεων. Μεθ' ὅλα ταῦτα δὲν σὲ ἐγκαταλείπω, ἀλλὰ θὰ ἀποστείλω τὸ ἔλεός

μου πρός σε, θὰ στείλω σωτῆρα, ὅστις νὰ σὲ σώσῃ. Πόσον γλυκεῖα ὑπῆρξεν ἡ παρηγορία αὕτη κατὰ τὴν φοβερὰν ἐκείνην συμφοράν! Ὁ Ἀδὰμ παρηγορηθεὶς ἤρχισε νὰ μετανοῇ μετά τινος θάρρους, διότι ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης εἶχεν εἰσχωρήση ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἡ γλυκεῖα ἐλπὶς τῆς ἐλεύσεως τοῦ Σωτῆρος.

Ἡ ἁμαρτία εἶχεν ἤδη εἰσχωρήση ἐν τῷ κόσμῳ καὶ ὁμοῦ μετ' αὐτῆς ὅλα τὰ φοβερὰ ταύτης ἐπακόλουθα, ὁ θάνατος, δηλονότι, τὰ δάκρυα, ἡ ἐπίμοχθος ἐργασία, ἡ βιοπάλη καὶ πᾶν εἶδος τιμωρίας. Ἀλλὰ διὰ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Σωτῆρος ἔμελλεν ὁ θάνατος νὰ κατανικηθῇ, τὰ δάκρυα νὰ ἀποξηρανθῶσιν, ἡ ἐργασία νὰ τύχῃ ἀμοιβῆς καὶ ἀναπαύσεως, ἡ βιοπάλη νὰ ἄρῃ θριάμβους καὶ στεφάνους, τὰς δὲ ποινὰς νὰ διαδεχθῇ ἡ αἰωνία μακαριότης.

Ἡ ἁμαρτία εἰσχωρήσασα ἐν τῷ κόσμῳ ἐπιφέρει φοβερὰς καταστροφάς. Ὁ Ἀδὰμ ἀπέκτησε δύο τέκνα τὸν Κάϊν καὶ τὸν Ἄβελ, ἀμφότεροι δὲ προσφέρουσι πρὸς τὸν Θεὸν θυσίας ἐκ τῶν προϊόντων τοῦ κόπου αὐτῶν. Ἡ θυσία ὅμως τοῦ Ἄβελ εἶναι εὐάρεστος τῷ Θεῷ, ἐν ᾧ ἡ τοῦ Κάϊν ἀπαρέσκει αὐτῷ. Ὁ Κάϊν ζηλοτυπήσας διὰ τοῦτο τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐμβάπτει τὰς ἑαυτοῦ χεῖρας εἰς τὸ αἷμα τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ οὕτως ἡ γῆ ποτίζεται μὲ αἷμα ἀδελφικόν. Ὁ Κάϊν εἶναι ἤδη κατηραμένος, ἀλλὰ κατηραμένη καὶ ἡ γῆ. Πόσοι ἀδελφοὶ ἔκτοτε δὲν ἔμελλον νὰ μιμηθῶσι τὸν Κάϊν!

Μεθ' ὅλα ταῦτα οἱ ἄνθρωποι πολλαπλασιάζονται, ὁ κόσμος βαδίζει μὲ δυσκολίαν καμπτόμενος ὑπὸ τὸ βάρος τῆς διαφθορᾶς καὶ τῶν ἑαυτοῦ κακιῶν. Ὁ οὐρανὸς φαίνεται ὅτι ἐγένετο σιδηροῦς διὰ τὴν γῆν. Ὁ Θεὸς ἀπομακρύνεται ἀπὸ τῆς ἁμαρτωλῆς ἀνθρωπότητος καὶ εἰς τὸ ἑξῆς διὰ τῶν προφητῶν μόνον γνωρίζει αὐτῇ τὸ ἑαυτοῦ θέλημα.

Πεντακισχίλια καὶ πλέον ἔτη διαφθορᾶς καὶ σκότους διῆλθον ἐπὶ τῆς γῆς. Δικαιοῦταί τις νὰ ἐρωτήσῃ ἤδη ἐὰν ὁ κόσμος μέλλει νὰ ἐκλείψῃ, νὰ ταφῇ ὑπὸ τὸ βάρος τῶν ἀνομιῶν αὐτοῦ καὶ τῶν ἐρειπίων αὐτῶν. Μεθ' ὅλα ταῦτα αἱ κραυγαὶ τῶν δικαίων ἀναβαίνουσι καὶ φθάνουσι μέχρι τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ. Οἱ δίκαιοι πάντες αἰτοῦνται ἐν μιᾷ φωνῇ διὰ θερμῶν καὶ ἐπιμόνων δεήσεων τὸν ἐπηγγελμένον Σωτῆρα. Ὁ πανοικτίρμων καὶ πολυέλεος Θεὸς κάμπτεται· ***Τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου ἦλθεν·*** ὁ οὐρανὸς προσμειδιᾷ εἰς τὴν γῆν. Οἱ Ἄγγελοι διὰ δοξολογιῶν κηρύττουσι τὸ Εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας. Ἐγεννήθη ἡμῖν Σωτήρ. Αἱ χαρμόσυνοι δοξολογίαι οὐρανοῦ καὶ γῆς ἐμποιοῦσι τρόμον εἰς τὸν Ἅδην, ὅστις ὑποχωρεῖ ἡττημένος.

Προσέλθωμεν εἰς τὴν φάτνην ἔνθα ἐγεννήθη ὁ Σωτήρ. Ἰδοὺ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, τὸ ἀπαύγασμα τοῦ Πατρὸς, ὁ ἠγαπημένος αὐτοῦ Υἱὸς ἐνθάδε εἶναι ἐσπαργανωμένος. Οἱ οὐρανοὶ ἀδυνατοῦσι νὰ περιλάβωσιν αὐτὸν, καὶ ὅμως ἐγένετο ἄνθρωπος, παιδίον μικρόν. Ταπεινοῦται μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ νὰ περιβληθῇ τὴν ἡμετέραν φύσιν ἵνα ἀνυψώσῃ ἡμᾶς εἰς τὴν θείαν φύσιν.

Τίς δύναται ἤδη νὰ ἱστορήσῃ τὸν ἐπὶ τῆς γῆς βίον τοῦ Σωτῆρος μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν οὗτος ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ ἀφῆκε τὴν κραυγὴν ἐκείνην τοῦ «*τετέλεσται;*»—Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐγένετο ἄνθρωπος, ὄχι μόνον διὰ

νὰ γίνῃ ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, ἀλλὰ διὰ νὰ γίνῃ ἀκόμη καὶ τὸ ἡμέτερον ὑπόδειγμα. Ἔδωκεν ἡμῖν τὸ τέλειον παράδειγμα ὅλων τῶν ἀρετῶν. Ἀπὸ τῆς φάτνης αὐτῆς διδάσκει ἡμᾶς τὴν ἀγάπην τῆς πτωχείας, τῆς ταπεινώσεως, τῶν παθημάτων. Ἐπὶ τριάκοντα ἔτη ὑπετάσσετο καὶ ὑπήκουεν εἰς τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ τὸν Ἰωσήφ, τὰ ἴδια ἑαυτοῦ πλάσματα, δίδων ἡμῖν τὸ παράδειγμα τῆς ὑπακοῆς, διότι ἐγίνωσκεν ὅτι ἡ ἀρετὴ αὕτη ἡ τόσον δύσκολος διὰ τὸν ἄνθρωπον εἶναι ἡ μόνη εἰς αὐτὸν ὠφέλιμος καὶ σωτήριος.

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἄρχεται τοῦ δημοσίου αὐτοῦ βίου διὰ τοῦ κηρύγματος, ὅτι ἐλήλυθεν εἰς τὸν κόσμον οὐχὶ διὰ νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ ἴδιον ἑαυτοῦ θέλημα, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ. Κηρύττει ὅτι εἶναι «*ἡ ὁδός, ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή*». Φωτίζει τὸν κόσμον διὰ τῆς θείας αὐτοῦ διδασκαλίας, ἁγιάζει καὶ ἐξαγοράζει αὐτὸν διὰ τοῦ σταυρικοῦ αὐτοῦ θανάτου καὶ πρὶν ἢ καταλίπῃ τὸν κόσμον καὶ ἀνέλθῃ εἰς οὐρανούς, ἐπειδὴ δὲν ἤθελε νὰ ἐγκαταλείπῃ ἡμᾶς ὀρφανούς, θησαυρίζει ὅλους τοὺς θησαυροὺς τῆς θείας αὐτοῦ ἀγάπης ἐν τῇ ἁγίᾳ καὶ ἀμωμήτῳ αὐτοῦ Ἐκκλησίᾳ, τὴν ὁποίαν αὐτὸς διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος ἵδρυσε καὶ ἡγίασεν. Ὑπόσχεται δὲ ὅτι μετὰ τῆς Ἐκκλησίας ἔσται μέχρι συντελείας τῶν αἰώνων.

Ἰδοὺ ὁ πλοῦτος τῶν ἀπείρων πνευματικῶν ἀγαθῶν τὰ ὁποῖα ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐδωρήσατο ἡμῖν διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ! Δὲν ὀφείλομεν ἤδη ἀναλογιζόμενοι πάντα ὅσα δι' ἡμᾶς ᾠκονόμησεν ὁ φιλάνθρωπος νὰ δοξολογῶμεν καὶ ἁγιάζωμεν τὸ πανάγιον αὐτοῦ ὄνομα; «*Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά Σου*». Ἀμήν.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑΙ ΟΜΙΛΙΑΙ

ΟΜΙΛΙΑ ΝΕ΄.

ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΣ

ΙΕ΄. ΠΩΣ ΟΦΕΙΛΟΥΝ ΟΙ ΙΕΡΕΙΣ ΝΑ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΑΖΟΥΝ ΚΑΙ ΝΑ ΠΡΟΦΥΛΑΤΤΟΥΝ ΤΑ ΘΕΙΑ ΔΩΡΑ ΔΙΑ ΤΗΝ ΜΕΤΑΛΗΨΙΝ ΤΩΝ ΑΣΘΕΝΩΝ

«*Τοῖς τὴν ἱερατικὴν λαχοῦσιν ἀξίαν, μαρτύριά τε καὶ κατορθώματα αἱ τῶν κανονικῶν διατάξεών εἰσιν ὑποτυπώσεις*». *(1 καν. Ζ΄ Οἰκουμ. Συν.)*

Αἰδεσιμώτατοι ἱερεῖς!—Πρὸς ὑμᾶς ἀπευθύνεται πάλιν ὁ σημερινὸς οὗτος λόγος. Εἶπα νὰ μή σας παραπέμψω εἰς τὴν ἀνάγνωσιν εἰδικῶν βιβλίων, εἰς τὰ ὁποῖα νὰ ζητήσετε ὅσας ἀκόμη ὁδηγίας θὰ ἠθέλετε νὰ ἔχετε διὰ τὰ λειτουργικά σας καθήκοντα. Ἀλλὰ τί νὰ πράξω πρὸς χάριν σας; Νὰ λάβω ὁ ἴδιος τὸν κόπον νά σας εὐκολύνω τὴν ἐργασίαν, παραθέτων εἰς ὑμᾶς μίαν ἔτι ἐνδιαφέρουσαν ὁδηγίαν. Πῶς πρέπει λοιπὸν νὰ προετοιμάζεται καὶ νὰ φυλάττεται μὲ ἀσφάλειαν ὁ Ἅγιος Ἄρτος, ὁ προοριζόμενος διὰ τὰς ἐκτάκτους θρησκευτικὰς ἀνάγκας τῶν Χριστιανῶν;

Ἰδοὺ νέον θέμα, συγγενὲς πρὸς τὸ τοῦ παρελθόντος κηρύγματος, θέμα ἐπίσης ἐνδιαφέρον ἰδιαιτέρως τοὺς αἰδεσιμωτάτους πρεσβυτέρους.

Εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ μεγάλα ἐν γένει κέντρα, ὅπου ἕνεκα τοῦ μεγάλου πληθυσμοῦ τῶν Χριστιανῶν παρουσιάζεται συχνὴ ἡ ἀνάγκη τῆς μεταδόσεως τῆς Ἁγίας Κοινωνίας εἰς τοὺς ἀσθενεῖς, εἶναι ἀπαραίτητον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον νὰ ὑπάρχῃ ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις ἕτοιμος Ἅγιος Ἄρτος. Ὁ Ἅγιος οὗτος Ἄρτος φυλάττεται ἐντὸς ἱεροῦ σκεύους, τοῦ Ἀρτοφορίου, ἐκ ξύλου ἢ ἀργύρου ἢ χρυσοῦ κατεσκευασμένου, τὸ ὁποῖον τοποθετεῖται ἐπὶ τῆς Ἁγίας Τραπέζης, ἢ ἀναρτᾶται ἄνωθεν αὐτῆς διὰ λεπτῆς ἁλύσεως, κατερχομένης ἀπὸ τὸν θόλον τοῦ Ἱεροῦ, ὅπως ἦτο ἄλλοτε πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐν χρήσει ἡ περιστερά, ἡ συμβολίζουσα τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Εὐλαβείας δὲ χάριν πρέπει νὰ καίῃ πάντοτε πρὸ τοῦ Ἀρτοφορίου μία κανδήλα, οὐδέποτε σβυνομένη. Πότε δὲ παρασκευάζεται ὁ Ἅγιος Ἄρτος ὁ χάριν τῶν ἀσθενῶν ἐν τῷ Ἀρτοφορίῳ φυλαττόμενος;

Οὗτος δύναται νὰ παρασκευάζεται καὶ νὰ ἀνανεώνεται συχνάκις. Καὶ τοῦτο διὰ νὰ προλαμβάνεται πᾶσα ζημία, ἥτις θὰ ἦτο κίνδυνος νὰ προκύψῃ ὡς ἐκ τῆς ὑγρασίας τυχὸν καὶ τῆς ἐλλείψεως ἀερισμοῦ ἐν τῷ Ἀρτοφορίῳ. Καθὼς κατὰ τὴν Μεγάλην Σαρακοστὴν ἀπὸ τῆς προηγουμένης Λειτουργίας ἁγιάζονται ἐπὶ πλέον καὶ φυλάττονται εἰς τὸ Ἀρτοφόριον Ἀμνοί, ἰσάριθμοι μὲ τὰς τελεσθησομένας τὴν ἑβδομάδα Προηγιασμένας, τοιουτοτρόπως δὲν ἀπαγορεύεται καὶ ἡ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀνανέωσις τοῦ διὰ τὴν θρησκευτικὴν ἀνάγκην τῶν ἀσθενῶν φυλαττομένου Ἁγίου Ἄρτου, ὅστις κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον διατηρεῖται πάντοτε νωπότερος, τὸν ὁποῖον διὰ τοῦτο δύνανται εὐκολώτερον νὰ μεταλαμβάνουν οἱ ἀσθενεῖς. Ὁ λειτουργὸς δηλαδὴ ἱερεὺς ἀπὸ τοῦ Ἀμνοῦ τῆς Λειτουργίας τῆς ἡμέρας λαμβάνει ἓν μέρος, ἴσον μὲ τὰς προβλεπομένας ἀνάγκας τῆς ἐνορίας, τὸ ὁποῖον ἐμποτίζει μὲ τὸ θεῖον Αἷμα, καὶ φυλάττει εἰς τὸ Ἀρτοφόριον, καὶ μεταδίδει ἐξ αὐτοῦ εἰς τοὺς ἔχοντας ἑκάστοτε ἀνάγκην, ἕως ὅτου κρίνῃ ὅτι δέον ὁ ἐναπολειπόμενος τυχὸν Ἅγιος Ἄρτος νὰ καταλυθῇ ὑπ' αὐτοῦ καὶ τὸν ἀντικαταστήσῃ δι' ἄλλου νέου, νωποῦ, λαμβάνων αὐτὸν καὶ φυλλάττων κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὡς καὶ τὸν πρῶτον. Τοιουτοτρόπως οὔτε ὁ ἀπαιτούμενος Ἅγιος Ἄρτος θὰ λείπῃ ποτὲ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν, ἕτοιμος πάντοτε εἰς πᾶσαν ὥραν καὶ στιγμὴν ὑπάρχων διὰ τὰς θρησκευτικὰς ἀνάγκας τῶν πιστῶν, καὶ ὁ Ἅγιος οὗτος Ἄρτος, συχνότερον ἀνανεούμενος, θὰ εἶναι ἀπηλλαγμένος τοῦ κινδύνου τῆς εὐρωτιάσεως, ὁπότε ἡ θέσις τοῦ ἱερέως εἶναι δυσχερής. Καὶ τί μὲν ὀφείλει οὗτος ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει νὰ πράξῃ θὰ εἴπωμεν παρακάτω.

Συνήθως ὅμως, χωρὶς καὶ νὰ ἐπιβάλλεται τοῦτο ὑπὸ ἰδιαιτέρας ἐκκλησιαστικῆς διατάξεως, ὁ Ἅγιος Ἄρτος, ὁ χάριν τῶν ἐκτάκτων ἀναγκῶν τῆς Χριστιανικῆς κοινότητος φυλαττόμενος, παρασκευάζεται ἅπαξ δι' ὅλον τὸ ἔτος, καὶ δὴ τὴν Μεγάλην Πέμπτην. Ἵνα δὲ διατηρηθῇ ἐπὶ τόσον χρόνον ἀβλαβὴς ὑπὸ τῆς ὑγρασίας καὶ τῆς εὐρωτιάσεως, ἀποξηραίνεται ἐγκαίρως ἐπὶ τούτῳ μετὰ πάσης προσοχῆς καὶ εὐλαβείας. Ἡ δὲ ἐργασία αὕτη τῆς ἀποστεγνώσεως τοῦ Ἁγίου Ἄρτου γίνεται ὡς ἑξῆς.

Ὁ Ἅγιος Ἄρτος ἐμποτίζεται μὲ τὸ Θεῖον Αἷμα, ὅπως γίνεται καὶ διὰ τὸν Ἅγιον Ἄρτον τῶν Προηγιασμένων, διὰ τῆς λαβίδος, οὕτως ὥστε

νὰ μὴ διαρρεύσῃ ἐκ τῶν πλαγίων τοῦ Ἀμνοῦ τὸ Ἅγιον Αἷμα. Εἰς τὸ τέλος δὲ τῆς θείας Λειτουργίας μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ ἐκκλησιάσματος, ἀφοῦ ὁ ἱερεὺς ἐκτελέσῃ τὴν λοιπὴν αὐτοῦ ὑπηρεσίαν ἐν τῇ Προθέσει, καταλύων τὰ Ἅγια, τὰ ὁποῖα ὑπελείφθησαν ἐκ τῆς Κοινωνίας τῶν πιστῶν, ἐνῷ ἔτι φορεῖ τὰ ἱερατικά του ἄμφια, ἔχων ἀσκεπῆ τὴν κεφαλὴν, προβαίνει εἰς τὴν ἀποξήρανσιν τοῦ Ἁγίου Ἄρτου. Ἁπλώνει ἐπὶ τῆς Ἁγίας Τραπέζης τὸ Ἀντιμίνσιον· ἐπάνω δὲ εἰς αὐτὸ τοποθετεῖ τὸ Δισκάριον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁ ἱερεὺς ἀφ' οὗ θυμιάσῃ καὶ προσκυνήσῃ ἐναποθέτει τὸν Ἅγιον Ἄρτον. Ἀφοῦ δὲ καὶ πάλιν προσκυνήσῃ εὐλαβῶς, κατατέμνει αὐτὸν διὰ τῆς λόγχης εἰς μικρὰ τεμάχια, ὧν ἕκαστον προορίζεται διὰ μίαν Ἁγίαν Κοινωνίαν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ βοηθὸς αὐτοῦ, διάκονος, ἢ Μοναχὸς, ἢ νεωκόρος, ἢ μικρὸς παῖς, δεδιδαγμένος νὰ προσφέρῃ τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ μετὰ πάσης εὐλαβείας, ἔχει ἑτοίμους καλῶς ἀνημμένους ἄνθρακας, οὕτως ὥστε οὔτε στάκτην, οὔτε καπνὸν, οὔτε ὀσμὴν, οὔτε φλόγα νὰ ἀναδίδουν. Οἱ ἄνθρακες οὗτοι ἐντὸς καταλλήλου δοχείου τοποθετοῦνται πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς Ἁγίας Τραπέζης ἐπὶ μικροῦ τραπεζίου. Τότε ὁ ἱερεὺς λαμβάνει τὸ δισκάριον, τὸ περιέχον τοὺς μαργαρίτας, καὶ κρατεῖ αὐτὸ ἄνωθεν τῶν ἀνημμένων ἀνθράκων, περιστρέφων διὰ τῆς λόγχης τοὺς μαργαρίτας ἵνα μὴ καῶσιν, ἀπομακρύνει δὲ ἀπὸ τὴν θερμότητα καὶ πάλιν ἐπαναφέρει εἰς αὐτὴν τὸ δισκάριον, μέχρις ὅτου παρατηρήσῃ ὅτι ἀπεξηράνθησαν ἐπαρκῶς αἱ μερίδες· μεθ' ὃ ὁ ἱερεὺς συλλέγων καλῶς τὰς μερίδας, αὐτὰς μὲν ἐντὸς ἰδιαιτέρου κυτίου, συνήθως ἀργυροῦ, ἐναποθέτει μετὰ πάσης εὐλαβείας εἰς τὸ Ἀρτοφόριον τῆς Ἐκκλησίας, τὸ δὲ Ἀντιμίνσιον καὶ τὰ λοιπὰ ἱερὰ σκεύη ἐπαναφέρει εἰς τὴν ἰδίαν των θέσιν.

Ἐννοεῖται ὅμως, ὅτι παρ' ὅλην ταύτην τὴν εὐλαβῆ πρόνοιαν περὶ τῆς καταλλήλου προπαρασκευῆς τοῦ Ἁγίου Ἄρτου διὰ τοῦ περιγραφέντος τρόπου, εἶναι ἐνδεχόμενον μὲ τὴν πάροδον τοῦ καιροῦ νὰ παραχθῇ ὑγρασία, ἥτις θὰ προεκάλει εὐρωτίασιν, κοινῶς μούχλιασμα. Τούτου ἕνεκα ὁ εὐλαβὴς ἱερεὺς, καθὼς ὀφείλει νὰ ἐπιβλέπῃ τὴν διατήρησιν τῆς πρὸ τοῦ Ἀρτοφορίου ἀκοιμήτου κανδήλας, τοιουτοτρόπως καὶ δὲν πρέπει νὰ λησμονῇ ποτε ἀπὸ τοῦ νὰ παρακολουθῇ τὴν κατάστασιν τοῦ Ἁγίου Ἄρτου, διευκολύνων τὸν ἀερισμὸν αὐτοῦ προσέχων δὲ συγχρόνως νὰ μὴ προσβληθῇ ὑπὸ μικροζωϋφίου τινός.

Ἀλλ' ἐὰν παρ' ὅλα ταῦτα ὑποστῇ, ὃ μὴ γένοιτο! εὐρωτίασιν ὁ Ἅγ. Ἄρτος, ὡς συνέβη νὰ ἴδωμεν πρὸ ἐτῶν εἴς τι χωρίον, τί ὀφείλει ὁ ἱερεὺς νὰ πράξῃ ἐν τοιαύτῃ λυπηρᾷ περιπτώσει; Πρέπει νὰ τὸν διατηρήσῃ ἐπὶ πλέον ἵνα μεταδίδῃ ἐξ αὐτοῦ εἰς τοὺς ἀσθενεῖς, μέχρις ὅτου δαπανηθοῦν ὅλαι αἱ μερίδες, ἔστω καὶ προσβεβλημέναι ὑπὸ τοῦ εὐρῶτος; Ὄχι βεβαίως. Ὀφείλει νὰ τὰς ἀντικαταστήσῃ διὰ νέου ἄλλου Ἁγίου Ἄρτου, τὸν ὁποῖον ἁγιάζει εἰς ἄλλην Λειτουργίαν καὶ ἀποξηραίνει κατὰ τὸν αὐτὸν καὶ ἀνωτέρω τόπον, προσέχων ἤδη περισσότερον εἰς τὴν ἀσφαλῆ διατήρησιν αὐτοῦ πρὸς πρόληψιν παρομοίας ἐν τῷ μέλλοντι ζημίας, ἡ εὐθύνη τῆς ὁποίας βαρύνει πάντοτε τὸν ἱερέα. Ὀφείλει, εἴπομεν ἀνωτέρω νὰ ἀντικαταστήσῃ τὰς μερίδας, τὰς ὁποίας προσέβαλεν ὁ εὐρώς· τί δὲ κάμνων αὐτάς; Ἀποξηραίνων ἐκ νέου, καὶ ἀναμιγνύων αὐτὰς μὲ

οἶνον καταλύει ταύτας εἰς τὸ τέλος τῆς Λειτουργίας ὁμοῦ μὲ τὰ Ἅγια τῆς αὐτῆς ἡμέρας. Ὄχι λοιπὸν καῦσις καὶ ἀπόρριψις τοῦ ἐκ τῆς καύσεως εἰς τὸ χωνευτήριον, ἢ εἰς τὸν ποταμόν, ἢ εἰς τὴν θάλασσαν, ἀλλὰ κατάλυσις, ὡς ὑπεδείχθη ἀνωτέρω· τοῦτο φαίνεται ἁρμόζον περισσότερον εἰς τὴν προκειμένην περίστασιν.

Εἶπα, ὅτι φαίνεται τοῦτο, ἡ κατάλυσις, εὐαρμοστοτέρα ἀπὸ τὴν καῦσιν καὶ τὴν ἀπόρριψιν εἰς μέρος ἀπάτητον καὶ μὴ δυνάμενον νὰ βεβηλωθῇ· διότι ὁδηγίας ἐπὶ παραμοίας περιπτώσεως δὲν παρέχουν ἡμῖν οἱ κανόνες τῆς Ἐκκλησίας, οὔτε οἱ ἀρχαῖοι Πατέρες καὶ Διδάσκαλοι. Διατί δὲ ἡ σιωπὴ αὐτη; Διότι τότε ἡ θεία Λειτουργία ἐτελεῖτο καθ᾽ ἑκάστην ἢ τοὐλάχιστον τὰς περισσοτέρας ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος. Εἰς ἑκάστην δὲ Λειτουργίαν μετελάμβανον συνήθως ὅλοι οἱ πιστοί, οἱ μὲν ὑγιεῖς καὶ καλῶς ἔχοντες ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, οἱ δὲ ἀσθενεῖς κατ᾽ οἶκον, ὅπου μετέφερον εἰς αὐτοὺς τὴν Ἁγίαν Μετάληψιν οἱ Διάκονοι.

Γνωρίζω, ἀναφέρει ὁ ἅγιος Ἱερώνυμος Λατῖνος Διδάσκαλος τῆς Ἐκκλησίας πολυμαθέστατος, γνωρίζω ὅτι εἰς τὴν Ρώμην ἐπικρατεῖ τοῦτο τὸ ἔθιμον· οἱ Χριστιανοὶ δηλαδὴ μεταλαμβάνουν πάντοτε τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων· Λέγει δὲ καὶ ὁ Μέγας Βασίλειος (329—379), ὅτι ἡ καθημερινὴ Κοινωνία εἶναι καλὴ καὶ ὠφέλιμος, καὶ ὅτι οἱ Χριστιανοὶ τῆς ἐπισκοπικῆς του περιφερείας ἐκοινώνουν τέσσαρας φορὰς τὴν ἑβδομάδα. Τὸ αὐτὸ ἀναφέρει καὶ ὁ Χρυσόστομος, ὅτι δηλαδὴ ἡ Ἁγία Κοινωνία γίνεται τρεῖς φορὰς τὴν ἑβδομάδα, ἐνίοτε δὲ καὶ τετράκις, ἢ μᾶλλον ὁσάκις ὁ Χριστιανὸς ἔχῃ τὴν συνείδησίν του καθαράν. Εἴπαμεν δὲ καὶ ἄλλοτε, ὅτι εἶνε ἀρχαῖον τὸ ἔθιμον νὰ κρατῆται καὶ μέρος τῶν Τιμίων Δώρων χάριν τῶν δι᾽ εὐλόγους αἰτίας ἀπόντων ἐκ τῆς Λειτουργίας. Ἀφοῦ, διηγεῖται καὶ ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς Ἰουστῖνος, ἀκμάσας περὶ τὰ μέσα τοῦ δευτέρου αἰῶνος τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀφοῦ ὁ Λειτουργὸς τελειώσῃ τὴν Εὐχαριστίαν καὶ εἴπῃ ὁ λαὸς τὸ Ἀμήν, τότε οἱ Διάκονοι κοινωνοῦσιν ὅλους τοὺς παρισταμένους ἐκ τοῦ Ἁγίου Ἄρτου, Οἴνου καὶ Ὕδατος· φυλάττουσι δὲ μέρος τῆς Ἁγίας προσφορᾶς διὰ τοὺς ἀπόντας.

Ἀφοῦ λοιπόν, κατὰ τὰς πολυαρίθμους καὶ ὁμοφώνους μαρτυρίας Ἱερῶν Συνόδων, Ἀπολογητῶν, Ἱστορικῶν, ἁγίων Πατέρων καὶ Διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας, τόσον συχνὰ ἐτελεῖτο τὸ πάλαι ἡ θεία Εὐχαριστία καὶ τόσον τακτικὰ ἐκοινώνουν οἱ εὐλαβεῖς ἐκεῖνοι Χριστιανοί, δὲν ἐπαρουσιάζετο ἡ ἀνάγκη τῆς ἐπὶ πολὺν χρόνον διατηρήσεως τῶν Ἁγίων Δώρων χάριν τῶν μὴ δυναμένων νὰ παραστοῦν εἰς τὴν θείαν Λειτουργίαν· τοιουτοτρόπως προελαμβάνετο ὁ κίνδυνος τῆς ἐνδεχομένης ὑγράνσεως ἢ τοῦ νοτίσματος, καὶ τῆς ἐντεῦθεν προερχομένης εὐρωτιάσεως. Ἕνεκα δὲ τούτου δὲν ἐδόθη ἀφορμὴ εἰς τοὺς πνευματικοὺς ἀρχηγοὺς τῆς ἀρχαιοτέρας Ἐκκλησίας νὰ ἐκδόσουν ὁδηγίας σχετικὰς καὶ νὰ ὁρίσουν ἐπιτίμια εἰς τοὺς ὑπαιτίους ζημίας τινὸς εἰς τὰ Τίμια Δῶρα, τὰ διατηρούμενα ἐν τῷ Ἀρτοφορίῳ. Μεταγενέστεροι δὲ εὐλαβεῖς Πατριάρχαι καὶ Ἀρχιεπίσκοποι, ἔχοντες ἴσως πρὸ ὀφθαλμῶν αὐτῶν ὡρισμένα περιστατικὰ τῆς ἐποχῆς των, ἐξέφεραν ἰδίας γνώμας, συμφώνους ἄλλως τε μὲ τὸ πνεῦμα τῶν ἱερῶν Κανόνων καὶ μὲ τὴν ἁγιότητα τῶν Μυστηρίων, τὰς γνώμας τῶν ὁποίων συνωψίσαμεν εἰς τὸν παρόντα λόγον πρὸς γνῶσιν τῶν

ἱερέων καὶ ἱερομονάχων, καὶ ὅπως δοθῇ ἀφορμὴ νὰ συστηθῇ πρὸς ὑμᾶς ὅλη ἡ μεγαλυτέρα εὐλάβεια καὶ προσοχὴ καὶ κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν μὲν ἁπάντων τῶν ἱερατικῶν σας καθηκόντων, ἀλλὰ καὶ κατὰ στάσιν ὑμῶν ἀπέναντι τῶν ἐπουρανίων καὶ φρικτῶν Μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ.

Τὸ Ἅγιον Βῆμα εἶναι τὸ ἱερώτερον καὶ σεβαστότερον σημεῖον τοῦ Ναοῦ· κατὰ τὸν Θεσσαλονίκης Συμεών, τοῦτο «εἰκονίζει τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, τὰ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν ὡς καὶ αὐτὸν τὸν οὐρανόν»· ἡ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Ἁγίου Βήματος «Ἱερὰ Τράπεζα ἐξεικονίζει τὸν θρόνον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ σεβάσμιόν του μνῆμα». Εἰς τὸ Ἱερὸν προσέτι κεῖται ἡ Πρόθεσις, ἥτις, κατὰ τὸν αὐτὸν ἑρμηνευτήν, «διαγράφει, συμβολίζει δηλαδή, τὴν Βηθλεὲμ καὶ τὸ Σπήλαιον», ὅπου ἐγεννήθη ὁ Χριστός. Ἐν γένει δὲ ἡ γέννησις τοῦ Ἰησοῦ, ἡ θυσία τοῦ Γολγοθᾶ, ἡ ἐκ νεκρῶν Ἀνάστασις καὶ ὅλος ὁ βίος τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ὡς ἐν εἰκόνι, ἢ μᾶλλον ὡς ἐν μεγαλοπρεπεῖ δράματι ἀναπαρίσταται κυρίως ἐν τῷ Ἱερῷ Βήματι. Ἕνεκα λοιπὸν ὅλων τῶν σπουδαιοτάτων τούτων λόγων ὁ εἰσερχόμενος εἰς τὸ Ἅγιον Βῆμα, ὁ ἱστάμενος καὶ κινούμενος ἐντὸς αὐτοῦ ὀφείλει νὰ συναισθάνεται, ὅτι εὑρίσκεται ἐν τῷ μέσῳ ἱερωτάτου περιβάλλοντος. Ἀλλ' ἡ πίστις ἡμῶν ὅτι ὑπὸ τὸν ἅγιον Ἄρτον καὶ τὸν ἅγιον Οἶνον, ὑπὸ τὰ Τίμια Δῶρα τὰ ἐν τῷ Ἀρτοφορίῳ ἐπὶ τῆς Ἁγίας Τραπέζης παρίσταται αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὀφείλει νὰ μᾶς διαθέτῃ ἔτι μᾶλλον εὐλαβέστερον, καὶ τὴν εὐλάβειάν μας ἐν τῷ ἱερῷ Βήματι ὀφείλομεν οἱ Κληρικοὶ νὰ δεικνύωμεν καὶ εἰς τὴν καλήν μας στάσιν καὶ εἰς τὰ σεμνάς μας κινήσεις, καὶ εἰς τὴν ἐφαρμογὴν ἄκρας καθαριότητος καὶ τάξεως ἐν τῇ τοποθετήσει καὶ τῇ διατηρήσει ἑκάστου ἱεροῦ σκεύους καὶ ἱερατικοῦ ἀμφίου εἰς τὴν θέσιν του. Τὸ ἰδικόν μας εὐλαβὲς παράδειγμα θὰ διδάξῃ τότε καὶ τοὺς λαϊκοὺς νὰ μὴ εἰσέρχωνται τὸ παράπαν εἰς τὸ Ἅγιον Βῆμα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἡ ὑπηρεσία ἀνήκει εἰς τὸν Κλῆρον καὶ μόνον εἰς αὐτόν· δύναται δὲ νὰ βοηθῆται ὑπὸ εὐλαβῶν καὶ κοσμίων παίδων, ἐπὶ τούτῳ προπαρασκευαζομένων ὑπὸ τοῦ ἱερέως. Καὶ περὶ τούτου μὲν θὰ γίνῃ καὶ ἄλλοτε σὺν Θεῷ ἐκτενέστερος λόγος. Τώρα δὲ ἐάν, ὅπως θὰ ἐπιθυμῆτε καὶ ὑμεῖς, θελήσωμεν νὰ ἀνακεφαλαιώσωμεν τὰ μέχρι τοῦδε εἰς τὸν λόγον τοῦτον εἰρημένα, ὥστε νὰ τὰ συγκρατήσωμεν εἰς τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν μας μὲ ὀλίγας μόνον λέξεις, εἰς τί ἀπέβλεπεν ἡ σημερινή μας ὁμιλία; Ὅτι ὅσοι ἐκ τῶν ἱερέων ὀφείλουν ἕνεκα τῶν ἐκτάκτων θρησκευτικῶν ἀναγκῶν τῶν εὐλαβῶν αὐτῶν ἐνοριτῶν νὰ διατηρῶσι πάντοτε εἰς τὴν Ἐκκησίαν αὐτῶν Ἅγιον Ἄρτον, δύνανται νὰ λαμβάνωσιν αὐτὸν ἐκ τοῦ Ἀμνοῦ πάσης τελείας Λειτουργίας, ἐμβάπτοντες αὐτὸν εἰς τὸ Ἅγιον Αἷμα, ὅπως ἐμποτίζουσι καὶ τὸν Ἅγιον Ἄρτον τὸν διὰ τὴν Λειτουργίαν τῶν Προηγιασμένων. Δύνανται δὲ προσέτι νὰ παρασκευάζωσι τὸν Ἅγιον τοῦτον Ἄρτον κατὰ τὴν Μεγάλην Πέμπτην, κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν ἔθος. Ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ κατάλληλος ἀποστέγνωσις καὶ ἡ προσήκουσα διαφύλαξις ἀπαιτεῖ ἄκραν προσοχὴν καὶ εὐλάβειαν, ἥτις ἄλλως τε ἀπαιτεῖται παρὰ τῷ Κληρικῷ πανταχοῦ καὶ πάντοτε, καὶ δὴ πρὸ πάντων «ἐν τῷ καιρῷ τῆς τῶν Ἁγίων μεταχειρήσεως».